

Utlendingsdirektoratet
Norwegian Directorate
of Immigration

Rutinebeskrivelse for Generelle krav til drift av asylmottak

Mai 2019

Innhold

1	Rutiner for overnattingsbesøk i asylmottak	4
2	Rutiner for å håndtere mistanke om beboere som er utsatt for menneskehandel	5
2.1	Begrepsavklaring	5
2.2	Hva skal du se etter? – Indikatorer på menneskehandel	5
2.3	Hvordan skal du finne ut om beboeren har behov for oppfølging?	6
2.4	Hvordan skal du følge opp?	6
3	Rutiner for å håndtere vold i nære relasjoner	8
3.1	Når skal du gjennomføre en samtale?	8
3.2	Hva skal du se etter? – Indikatorer på vold i nære relasjoner	8
3.3	Annen vold i nære relasjoner	9
3.4	Tvangsekteskap og æresrelatert vold	9
3.5	Kjønnslemlestelse	9
3.6	Annen vold fra familiemedlemmer	10
3.7	Hvordan skal du følge opp?	10
4	Rutiner for å håndtere overgrep mot mindreårige i mottak	11
4.1	Begrepsavklaringer	11
4.2	Administrative rutiner	11
4.3	Mottakslederens ansvar	11
4.4	Håndtering av mistanke om fysiske og seksuelle overgrep	12
4.5	Håndtering av fysiske og seksuelle overgrep	12
4.6	Oppfølging av den mistenkte	13
4.7	Oppfølging av familien	14
4.8	Oppfølging av de andre mindreårige ved mottaket	14
4.9	Rapportering/etterarbeid	14
4.10	Henvendelser fra media	14
5	Rutiner for utlevering av opplysninger til politiet og barnevernet om menneskehandel, vold i nære relasjoner, barneekteskap eller overgrep mot barn	16
5.1	Når har du plikt til å gi opplysninger til barnevernet?	16
5.2	Når har du plikt til å gi opplysninger til politiet?	16
5.3	Når kan du gi opplysninger om straffbare forhold til politiet?	16
5.4	Når kan du gi opplysninger til UDI?	16
6	Rutiner for varsling fra mottak til UDI om kriminalitet, uro og alvorlige hendelser, herunder menneskehandel, vold i nære relasjoner og barneekteskap	18
6.1	Hva skal det varsles om?	18
6.2	Rutiner for varsling	18
7	Veileder for oppfølging av smittsomme sykdommer	19
7.1	Hva skal du gjøre ved sykdom hos beboere i asylmottak?	19

7.2	Generell informasjon om ansvar og roller	19
7.2.1	Kommunens ansvar	19
7.2.2	Asylmottakets ansvar	19
7.2.3	Folkehelseinstituttet (FHI)	19

1 Rutiner for overnattingsbesøk i asylmottak

- a) Beboere som ønsker å ha overnattingsgjester må avklare dette med mottaket og hente inn tillatelse på forhånd. Overnattingsbesøk skal begrenses.
- b) Mottaket står fritt til å nekte overnattingsbesøk dersom mottaket mener det er nødvendig av hensyn til andre beboere eller av hensyn til driften.
- c) Følgende personer kan komme på overnattingsbesøk.:
 - personer som selv bor i asylmottak
 - barn under 18 år som skal besøke foreldre
 - foreldre og søsken som skal besøke barn under 18 år
 - barns venner
- d) Den besøkende må ha bopel i Norge.
- e) Mottaket skal se gyldig legitimasjon eller asylsøkerbevis på alle overnattingsbesøkende. Mottaket skal registrere gjesten med fullt navn og kontaktinformasjon av sikkerhetssyn.
- f) Dersom det foreligger særskilte hensyn som tilsier at et overnattingsbesøk bør tillates, og den besøkende ikke kommer inn under målgruppen som er beskrevet over, må besøket avklares med UDIs regionkontor.

2 Rutiner for å håndtere mistanke om beboere som er utsatt for menneskehandel

2.1 Begrepsavklaring

Menneskehandel er at en person utnytter en annen, til for eksempel prostitusjon, arbeid, tiggning eller kriminalitet. Personen som blir utnyttet kan være et barn, en voksen i en sårbar situasjon eller som blir lurt, utsatt for vold, trusler eller tvang. Alle fasene ved utnyttningen er straffbare, både rekruttering, transport, losjering og mottak av personen. Du finner nærmere informasjon om begrepene i definisjonen i UDIs rundskriv RS 2011-007

Utlendingsforvaltningens ansvar for å legge til rette for å identifisere og gi oppfølging til mulige ofre for menneskehandel.

Når skal du gjennomføre en samtale?

Hvis du har rimelig grunn til å tro at beboeren er eller kan bli utsatt for utnyttning i menneskehandel, skal du finne ut om beboeren har behov for oppfølging.

Identifiseringsplikten gjelder dersom:

- beboeren selv opplyser å være utsatt
- andre instanser opplyser at beboeren kan være utsatt
- det er indikatorer som samlet gir rimelig grunn til å tro at beboeren er utsatt (se mer om indikatorer nedenfor)

2.2 Hva skal du se etter? – Indikatorer på menneskehandel

Indikatorene er ikke rangert eller ment som en uttømmende liste. Indikatorene trenger isolert sett ikke å indikere utnyttelse. Det er viktig at indikatorene ses i sammenheng, og at du foretar en helhetsvurdering.

Disse gruppene kan være spesielt utsatt for menneskehandel:

- kvinner (eller menn) som er påtruffet i prostitusjonsmiljøer
- mindreårige som er påtruffet i kriminelle miljøer eller prostitusjonsmiljøer
- mindreårige som har oppholdt seg ulovlig i Europa i lengre tid uten omsorgspersoner

Andre indikatorer kan særlig være at beboeren:

- kommer fra et land som er kjent for rekruttering til menneskehandel
- har blitt observert på steder der det ofte forekommer ulovlig kjøp og/eller salg av tjenester eller varer
- er bundet av gjeld eller har fått reisekostnadene til destinasjonslandet betalt av tilretteleggere, og må betale tilbake gjennom å arbeide eller yte tjenester i ankomstlandet
- gir inntrykk av at hun eller han er overvåket
- mangler kontroll over eget pass eller reisedokument
- er utsatt for vold eller trusler
- ber om permisjon (i kombinasjon med andre indikatorer)
- blir oppsøkt av familiemedlemmer eller bekjente som oppholder seg i Norge (i kombinasjon med andre indikatorer)
- er enslig mindreårig og:
 - er engasjert i arbeid eller tjenester som ikke er egnet for barn
 - har vært på reise lenge og har en vag forklaring på hvordan han eller hun har klart seg underveis
 - har kommet til Norge sammen med mennesker som ikke er i slekt, eller som er i fjern slekt
 - har forsvunnet fra mottak tidligere

- oppgir å være voksen, men det er stor avstand mellom oppgitt alder og fremtoning eller atferd
- har dyre verdigjenstander som han eller hun ikke kan gjøre rede for
- det er opplysninger om at den mindreårige er utstyrt med mobiltelefon, som han eller hun er instruert til å ringe ved kontakt med norske myndigheter
- har en "fikser" som arrangerer barnets virksomhet. En indikator på dette er at beboeren ofte er i følge med voksenperson(er) som ikke er kjent familie.

2.3 Hvordan skal du finne ut om beboeren har behov for oppfølging?

Du kan for eksempel innlede til temaet ved å si:

Jeg ser at du har..." (informer om årsakene til mistanken om menneskehandel). Vi er kjent med at personer som har vært i samme situasjon som deg, kan være utsatt for det vi kaller menneskehandel. Menneskehandel er når en person utnytter en annen, til for eksempel prostitusjon, arbeid, tigging eller kriminalitet. Har du opplevd noen slike problemer som du ønsker hjelp til?

Hvis beboeren er mindreårig kan du si:

Vi vet at noen barn må arbeide eller gjøre andre ting for voksne, slik at voksne kan tjene penger. Er dette en situasjon du har vært i, eller er i? Kjenner du noen som er i en slik situasjon?

Tilleggsspørsmål:

Er det noen som bestemmer over deg i Norge? Er det noen du er redd for i Norge? Er det noen du skylder penger, som krever at du gjør arbeid eller tjenester for dem her i Norge?

Hvis du har mistanke eller opplysninger om menneskehandel, gi personen informasjon om rettigheter, for eksempel:

Hvis du er utsatt for menneskehandel, kan du få hjelp av norske myndigheter. Det er forbudt å tvinge noen til å arbeide for seg eller til å utnytte noen seksuelt som for eksempel i prostitusjon. Du kan

- få trygg bolig på et krisesenter eller fra barnevernet (mindreårige)
- få gratis hjelp fra advokat for veiledning og til å anmelde de som har utnyttet deg
- få hjelp til trygg retur til hjemlandet fra organisasjonen IOMs
- søke om refleksjonsperiode, en oppholdstillatelse som varer i seks måneder for at du skal kunne komme deg vekk fra de som har utnyttet deg.

Har du noen spørsmål til denne informasjonen? Ønsker du bistand til å komme i kontakt med hjelpeinstanser

2.4 Hvordan skal du følge opp?

Vurder akutt oppfølging hvis det er fare for utnyttning i Norge:

- Sikkerheten skal ivaretas. Barneverntjenesten/barnevernsvakten og/eller politiet skal involveres ved akutthåndtering. Søk veiledning fra ROSA eller menneskehandelsnettverket i UDI.
- Behov for plass på krisesenter: ROSA har tilbud om trygt botilbud for kvinner over 18 år som er utnyttet i menneskehandel (og eventuelle medfølgende barn). For andre voksne (og eventuelle medfølgende barn) må kommunalt krisesenter kontaktes. Du finner oversikt over kontaktinformasjon på Krisesentersekretariatets nettside.
- Behov for akutt plassering for enslige mindreårige: Kontakt lokalt barnevern/ barnevernsvakten.

- Varsle barnevern, politi eller UDI
- Se rutinene om utlevering av opplysninger i kapittel 5.
- Tilby å kontakte hjelpeinstanser og gi kontaktinformasjon
- Dersom beboeren er over 18 år, skal hun informeres om ROSA- prosjektet, for eksempel: ROSA gir hjelp til personer i din situasjon. ROSA kan hjelpe deg med trygg bolig, advokat og kontakt med politiet. Gi ut visittkort eller telefonnummer: 22 33 11 60. Tilby å kontakte ROSA på beboerens vegne.
- Bistand fra advokat for antatte ofre for menneskehandel er en lovfestet rett og gratis. Advokaten kan også bistå dersom beboeren ønsker å søke om refleksjonsperiode. Hvis beboeren ønsker advokathjelp, kan du kontakte Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) som har en oversikt over advokater med spesialkompetanse på menneskehandel. KOM: telefon 23 36 41 37 / 23 36 41 00.
- Gi kontaktinformasjon til politiet (nødnummer 112)

3 Rutiner for å håndtere vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner er fysisk eller psykisk vold eller trusler fra familiemedlemmer eller tidligere familiemedlemmer. Begrepet omfatter også barn som opplever vold i familien. Vold i nære relasjoner omfatter også tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Volden kan være

- fysisk vold, for eksempel dytting, lugging, slag, spark
- psykisk vold, for eksempel å true (direkte eller indirekte), kontrollere, trakassere, ignorere, isolere, eller å begrense noens behov og meninger
- seksuell vold, for eksempel å bli presset til seksuelle handlinger, voldtekt, eller andre seksuelle overgrep
- materiell vold, for eksempel å ødelegge inventar eller gjenstander, eller utnytte økonomisk.
- tvangsekteskap. Tvangsekteskap er et ekteskap som er inngått mot en eller begge ektefellenes vilje, ved press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold.
- Kjønnslemlestelse. Kjønnslemlestelse er alle typer inngrep der ytre kvinnelige kjønnsorgan påføres varige forandringer eller skader, og der inngrepet foretas av andre årsaker enn medisinske.

3.1 Når skal du gjennomføre en samtale?

Hvis du har rimelig grunn til å tro at beboeren er eller kan bli utsatt for vold i nære relasjoner, skal du finne ut om beboeren har behov for oppfølging. Vold i nære relasjoner omfatter også tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Identifiseringsplikten gjelder dersom:

- beboeren selv opplyser å være utsatt
- andre instanser opplyser at beboeren kan være utsatt
- det er indikatorer som samlet gir rimelig grunn til å tro at beboeren er utsatt, se indikatorliste nedenfor.

Dersom mistanken gjelder medfølgende barn, skal du i utgangspunktet varsle barnevernet fremfor å gjennomføre samtale. Du skal informere regionkontoret om at barnevernet er blitt varslet. Regionkontoret skal informere Asylavdelingen som vurderer betydningen av forholdet for søknaden om beskyttelse.

3.2 Hva skal du se etter? – Indikatorer på vold i nære relasjoner

Indikatorene er ikke rangert eller ment som en uttømmende liste. Indikatorene trenger isolert sett ikke å indikere vold i nære relasjoner. Det er viktig at indikatorene ses i sammenheng, og at du foretar en helhetsvurdering.

Når det gjelder tvangsekteskap og æresrelatert vold bør du være særlig oppmerksom på disse risikogrubbene:

- beboere som kommer fra land eller områder der tvangsekteskap og æresrelatert vold er utbredt
- beboere som tilhører en etnisk gruppe der tvangsekteskap og æresrelatert vold er utbredt
- beboeren er mindreårig og opplyser å være gift eller forlovet (se rutiner om barneekteskap i kapittel X).

Unge kvinner og mindreårige jenter i risikogrubbene kan være særlig utsatt. Du skal i tillegg se etter individuelle forhold som tilsier at beboeren kan være utsatt.

Eksempler på individuelle forhold kan være at beboeren:

- har synlige tegn på å være redd eller kontrollert
- har synlige skader eller merker etter vold
- blir oppsøkt av familiemedlemmer eller bekjente i Norge, eller ber om permisjon for å besøke dem
- har inngått ekteskap med person bosatt i Norge
- Kjønnsmestelse
- Du bør være særlig oppmerksom på disse risikogruppene:
- Jenter og kvinner som kommer fra land eller områder der kjønnsmestelse er utbredt
- Jenter og kvinner som tilhører en etnisk gruppe der kjønnsmestelse er utbredt

Jenter og kvinner i risikogruppene kan risikere kjønnsmestelse, eller kan ha behov for helsehjelp etter å ha blitt kjønnsmestet. Mottaksansatte skal avklare om beboeren har behov for helsehjelp dersom hun har synlige tegn på smerter eller ubehag i underlivet, eller gir uttrykk for slike plager. Asylavdelingen i UDI har et hovedansvar for å identifisere om det foreligger risiko for kjønnsmestelse, jf. instruks GI-03/2012 Retningslinjer om håndtering av utlendingssaker der kjønnsmestelse er et tema.

3.3 Annen vold i nære relasjoner

Du bør være særlig oppmerksom på beboere som har familiemedlemmer på mottaket (ektefelle eller foreldre), og som

- har synlige skader eller merker etter vold
- har synlige tegn på å være redd, truet eller kontrollert
- synes å ha begrenset bevegelsesfrihet
- isoleres av familiemedlemmer

Hvordan skal du finne ut om beboeren har behov for oppfølging?

Du kan innlede til temaet og gi informasjon om rettigheter, ved å si for eksempel (tilpass informasjonen til beboerens alder)

3.4 Tvangsekteskap og æresrelatert vold

Vi vet at noen i ditt land blir tvunget til å gifte seg. Vi kjenner også til at noen kvinner/ jenter fra ditt land kommer til Norge fordi de er lovet bort til ekteskap med personer som bor her. I Norge er det straffbart å tvinge noen til å gifte seg. Hvis noen gifter seg mot sin vilje etter å ha blitt utsatt for press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold, kalles det et tvangsekteskap. De som blir utsatt for tvangsekteskap kan få hjelp i Norge. De kan blant annet få trygg bolig på et krisesenter eller fra barnevernet, veiledning og advokathjelp til å anmelde og til å gjøre ekteskapet ugyldig. Har du opplevd noen slike problemer som du ønsker hjelp til?

Har du opplevd å bli utsatt for press, trusler eller vold her i Norge? Er det noen som bestemmer over deg i Norge? Er det noen du er redd for i Norge?

3.5 Kjønnsmestelse

Kjønnsmestelse av jenter og kvinner er et inngrep som endrer eller fjerner de ytre kjønnsdelene, og er en tradisjon flere steder i verden. Mange kaller kjønnsmestelse for omskjæring. Kjønnsmestelse er forbudt fordi det er skadelig for jenters og kvinners helse. Norske myndigheter skal hjelpe jenter og kvinner som har blitt eller frykter å bli kjønnsmestet.

Mange jenter og kvinner har blitt kjønnsmestet før de kom til Norge. Det er ikke forbudt å være kjønnsmestet. Jenter og kvinner som er kjønnsmestet har rett til å få helsehjelp

(når det er medfølgende barn: Foreldrene må sørge for at døtrene deres som er omskåret får nødvendig helsehjelp). Du kan få mer informasjon ved å snakke med en lege, helsesøster, jordmor eller kvinneklinikken på sykehuset. Helsehjelpen er gratis og helsepersonellet har taushetsplikt.

Har du behov for helsehjelp eller annen hjelp?

3.6 Annen vold fra familiemedlemmer

Vi vet at noen asylsøkere er utsatt for vold fra ektefellen/ foreldre, eller andre familiemedlemmer. I Norge er det forbudt å utsette noen for vold, det gjelder også dem som er i familie. De som utsettes for fysisk eller psykisk vold kan få hjelp i Norge til å komme ut av situasjonen. De kan blant annet få trygg bolig, voldsalarm og hjelp fra advokat hvis de ønsker å anmelde forholdet til politiet. Har du opplevd noen slike problemer som du ønsker hjelp til?

3.7 Hvordan skal du følge opp?

Vurder akutt oppfølging hvis det er fare for beboerens sikkerhet i Norge:

- Sikkerheten skal ivaretas. Barneverntjenesten/barnevernsvakten og/eller politiet skal involveres ved akutt håndtering. Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse gir råd og veiledning, e-post kompetanseteamet@bufdir.no eller telefon 478 09 050, eller kontakt UDIs representant i kompetanseteamet. Søk eventuelt veiledning ved UDIs regionkontor. Håndteringen bør så langt det er mulig skje i samråd med UDIs regionkontor.
- Behov for plass på krisesenter for voksne (og eventuelt medfølgende barn): Du finner oversikt over kontaktinformasjon på Krisesentersekretariatets nettside.
- Behov for akutt plassering for enslige mindreårige: Kontakt lokalt barnevern/barnevernsvakten.
- Varsle barnevern, politi eller UDI
- Se egne rutiner om utlevering av opplysninger
- Tilby å kontakte hjelpeinstanser og gi kontaktinformasjon (voksne beboere)
- Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse gir råd og veiledning, e-post info.tvangsekteskap@redcross.no, telefon 815 55 201.
- Gi kontaktinformasjon til politiet (nødnummer 112)
- Helsehjelp for jenter og kvinner som er kjønnslemlestet: Gi kontaktinformasjon til helse-tjenesten (kjønnslemlestelse): lege, helsesøster, jordmor, eller kvinneklinikken på sykehusene i Oslo, Stavanger, Bergen, Tromsø eller Trondheim. Her har de egne avdelinger som hjelper jenter og kvinner som er kjønnslemlestet. For kontaktinformasjon, se Helsedirektoratets informasjonsbrosjyre Helsekonsekvenser og helsehjelp etter kjønnslemlestelse

4 Rutiner for å håndtere overgrep mot mindreårige i mottak

Her følger rutiner for håndtering og forebyggingen av overgrep og grenseoverskridende adferd mot mindreårige beboere i asylmottak. Med mindreårige beboere menes her både medfølgende barn, mindreårige med følgepersoner og enslige mindreårige.

Rundskrivet gjelder uavhengig om overgriperen er en annen beboere, ansatt, person utenfra, forelder / familiemedlem eller en annen mindreårig beboer.

4.1 Begrepsavklaringer

Overgrep inkluderer:

- Grenseoverskridende atferd. Dette kan være seksualisert spøk, seksualiserte blikk eller overdreven berøring. Inkluderer også hardhendt behandling av et barn/en ungdom, atferd som oppleves som uprofesjonell eller krenkende, eller at en ansatt utviser en atferd som bryter med mottakets etiske retningslinjer.
- Seksuell vold. Seksuell vold er alle handlinger rettet mot en annen persons seksualitet, som gjennom at de smerter, skader, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den ønsker å gjøre. Det kan være alt fra seksuell trakassering og krenkelser opp til å bli presset til å utføre seksuelle handlinger, inkludert å bli utsatt for voldtekt og seksuell tortur. Barn under seksuell lavalder har ikke samtykkekompetanse. Det betyr at selv om en person under 16 år gir uttrykk for at han eller hun ønsker seksuell berøring - eller ikke aktivt motsetter seg slik berøring - vil ikke det frita den andre fra straffeansvar.
- Æresrelatert vold. Æresrelatert vold er en form for vold i nære relasjoner der volden blir utøvet for å beskytte familiens ære og ofte av flere enn én person. Volden har gjerne som mål å forhindre tap av ære eller gjenopprette tapt ære. Æresrelatert vold kan innebære tvangsekteskap, ekstrem sosial kontroll, fysisk- og psykisk vold, nedverdigelser, trusler, utstøtelse og drap. Æresrelatert vold kan forekomme i alle kulturer, men er mer utbredt der hensynet til familien står over hensynet til individet og der familiens ære er knyttet opp mot at kulturelle- og tradisjonelle normer skal overholdes for å opprettholde familiens omdømme i andres øyne.
- Negativ sosial kontroll. Personer den unge har en nær relasjon til fratrar den unge muligheten til individuelle livsvalg og deltagelse i samfunnet ved bruk av trusler, psykisk og /eller fysisk vold eller frihetsberøvelse.

4.2 Administrative rutiner

Barn i mottak er en særlig sårbar gruppe og lederen av mottaket har et ansvar for å legge til rette for at overgrep mot mindreårige i mottaket ikke skal skje. Det er avgjørende at forholdet mellom de ansatte og beboerne på mottaket er preget av trygghet og tillit.

Driftsoperatøren må sørge for at alle ansatte fremlegger politiattest før de begynner å jobbe ved mottaket. Attesten kan ikke være eldre enn tre måneder.

4.3 Mottakslederens ansvar

Mottakslederen har et særskilt ansvar:

- Mottaksleder er ansvarlig for å lage en beredskapsplan som konkretiserer hvordan mottaket skal forebygge og håndtere overgrep og grenseoverskridende adferd mot mindreårige i mottak.

- Mottakslederen skal ta opp seksuelle og fysiske overgrep jevnlig som tema på møter for de ansatte. Grenseoverskridende atferd, gråsoneproblematikk og nettvett skal blir drøftet i møter med ansatte.
- Mottakslederen skal sikre at alle ansatte kjenner til mottakets rutiner og at rutinene blir fulgt.
- Mottakslederen skal sørge for at alle ansatte kjenner til egen meldeplikt og opplysningsplikt til barnevern (RS 2014-015 Opplysningsplikt til barnevernet) og politi ved mistanke om seksuelle og fysiske overgrep og grenseoverskridende atferd mot barn og ungdom. Det kan medføre straffeansvar å unnlate å melde fra til politiet eller hindre andre i å melde fra. Planen bør inneholde telefonnummer til aktuelle kontaktpersoner som lokalt barnevern, politidistrikt og helsetjenesten.

4.4 Håndtering av mistanke om fysiske og seksuelle overgrep

- Begynn å bruke loggføringsskjema. Noter ned alle hendelser som kan være relevant. Skjemaet skal være anonymisert. Ansvarlig: Den ansatte som har en mistanke.
- Dersom mistanken gjelder en enslig mindreårig, skal du snakke med den som kan ha vært utsatt for overgrep, og ut i fra det vurdere å sende bekymringsmelding til barnevernet. Den ansatte bør bare stille åpne spørsmål og la barnet fortelle fritt. En slik samtale skal ikke bære preg av etterforskning. Ansvarlig: Den ansatte som har en mistanke.
- Dersom opplysningene om overgrep vurderes som troverdige, skal forholdet anmeldes til politiet. Både av hensyn til den fornærmede (for å forhindre fortsatt overgrep), og til etterforskning (bevissikring), samt også av hensyn til rettsikkerheten for den mistenkte. Ansvarlig: Mottaksleder.
- Behovet for skjerming og hvordan skjerming rent faktisk skal gjennomføres, bør vurderes konkret i hver sak. Den som har blitt utsatt for overgrep må uansett sikres tett oppfølging og støtte.
- Om det skal sendes bekymringsmelding til barneverntjenesten, vil avhenge av mistankens art og styrke. Det ligger et krav om grunn til å tro at barnet er utsatt for en straffbar handling. Ved tvil om det er grunn til å sende bekymringsmelding, bør den ansatte ta kontakt med lokalt barnevern/barnevernvakten for å rådføre seg.
- Drøft saken anonymt med rådgivningstjeneste eller andre ressurspersoner (barneverntjenesten, tverretattlig konsultasjonsteam, helsesøster, RVTS, Barnehuset eller lignende). Ansvarlig: Leder av mottaket (eventuelt lederens stedfortreder).
- Kontakt lederen av mottaket (eventuelt lederens stedfortreder). Drøft saken inngående. Ansvarlig: Den ansatte som har en mistanke.
- Lederen av mottaket (eventuelt lederens stedfortreder) kontakter driftsoperatør eller UDI etter vurdering. Ansvarlig: Leder av mottaket.

4.5 Håndtering av fysiske og seksuelle overgrep

Rutinene beskriver hva som må skje raskt når situasjonen oppstår. Rekkefølgen kan variere i ulike situasjoner.

Hvis det er grunn til mistanke eller den mindreårige selv forteller at barnet/ungdommen er blitt utsatt for et overgrep, skal følgende gjennomføres:

- Snakk med den mindreårige og hør hva som har skjedd. Samtalen må ikke bære preg av etterforskning. Bruk loggføring Ansvarlig: Den ansatte som er til stede/på (bak)vakt når situasjonen oppstår.
- Kontakt lederen av mottaket (eventuelt lederens stedfortreder) så raskt som mulig. Ansvarlig: Den ansatte som er til stede/på(bak)vakt når situasjonen oppstår.
- Kontakt politiet så snart som mulig, det er viktig at dette skjer så tidlig som mulig for å sikre bevis med tanke på en mulig straffesak.

- Lederen på mottaket informerer fortløpende oppover i linjen til driftsoperatør og UDI. Ansvarlig: Lederen på mottaket.
- Orienter foreldre og barneverntjeneste. MERK: Hvis den mistenkte over griper er en forelder skal foreldrene ikke orienteres, men barnevernet og/eller politiet kontaktes direkte. Den mindreårige skal informeres om at opplysningene videreformidles til lokalt barnevern/politi/foreldre eller lignende. Informasjonen skal være tilpasset barnets alder og modenhet. Informasjon om den strafferettslige siden av saken skal overlates til politiet. Ansvarlig: Leder på mottaket/barne- og ungdomsansvarlig.
- Ved mistanke om seksuelt overgrep som trenger medisinsk oppfølging, må dette alltid avklares med politiet. Medisinske undersøkelser vil kunne være viktige ikke bare som ledd i oppfølgingen av den mindreårige, men også for å sikre eventuelle bevis. Ansvarlig: Leder på mottaket i samarbeid med/fastlege/helsesøster/legevakt.
- Bring den mindreårige til legevakt, voldtekstmottak, sykehus eller Barnehuset for medisinsk behandling og bevissikring i samarbeid med barnevernet og politiet hvis det er grunn til å tro at den mindreårige nylig er blitt utsatt for overgrep. Viktig at politiet kontaktes før den mindreårige fraktes til legevakt/sykehus el. For å sikre bevis, og hindre at viktige bevis går tapt. Informer den mindreårige om at det kan være viktig å sikre spor etter vold eller seksuelle overgrep. Ansvarlig: Leder på mottaket i samarbeid med barnevernstjenesten.
- Dersom mistanken gjelder lederen ved mottaket, skal den ansatte henvende seg direkte til driftsoperatør. Driftsoperatør skal uten opphold melde videre til regiondirektør. Driftsoperatør må videre sørge for å trygge beboere og resten av personalgruppen. Ansvarlig: Den som mottar informasjonen som gir mistanke.
- Mottakets beredskapsplan bør også inneholde en skriftlig plan for prosessen etter mistanke om overgrep i mottak (hvem gjør hva når). Klargjør hvordan den mindreårige, den mistenkte og andre parter i saken skal informeres og ivaretas i den akutte fasen og i tiden fremover. Ansvarlig: Ledere på mottaket/barne- og ungdomsansvarlig.

I tillegg skal følgende finne sted:

- Når det er mistanke om fysiske og /eller seksuelle overgrep, bør anmeldelse til politiet vurderes så raskt som mulig. Politiet kan kontaktes for generelle råd og veiledning. Avgjør i samråd med driftsoperatør og eventuelt regiondirektør om mistanken krever videre oppfølging og av hvem (politisak og/eller personalsak). Den mindreårige må få anledning til å si sin mening, som også skal tillegges vekt i en helhetsvurdering om det skal anmeldes eller ikke. Ansvarlig: Lederen på mottaket/barne- og ungdomsansvarlig.
- Dersom den mindreårige selv ønsker å anmelde forholdet, skal en ansatt på mottaket bistå. Ansvarlig: Lederen på mottaket/barne- og ungdomsansvarlig.
- Vurder hvordan den mindreårige skal beskyttes og ivaretas. Dersom flytting av den mindreårige vurderes, skal dette skje i samarbeid med barnevernstjenesten og regionkontor, den mindreårige skal bli informert og hørt i saken. Dette gjelder også mindreårige som har begått overgrep. Ansvarlig: Lederen på mottaket/barne- og ungdomsansvarlig.
- Vurder om den mindreårige trenger ytterligere oppfølging i samarbeid med det kommunale barnevernet eller andre instanser. Dette gjelder også mindreårige som har begått overgrep. Ansvarlig: Lederen på mottaket/barne- og ungdomsansvarlig.

4.6 Oppfølging av den mistenkte

Driftsoperatør ved daglig leder eller leder på mottaket har ansvar for:

- Hvis den mistenkte er en mindreårig som bor på mottaket, skal mottaket sørge for at den mindreårige får tilbud om hjelp og støtte (samvær med viktige omsorgspersoner,

psykologisk bistand, medisinsk hjelp) samt at særskilt tiltak må vurderes i samarbeid med kvalifiserte fagpersoner.

- Hvis den mistenkte er en mindreårig som bor på mottaket, skal mottaket vurdere om den mindreårige bør flyttes. Dersom flytting av den mindreårige vurderes, skal dette skje i samarbeid med regionkontoret, lokalt barneverntjeneste og politi.

4.7 Oppfølging av familien

Lederen/barne- og ungdomsansvarlig har ansvar for:

- At familien får tilstrekkelig informasjon om videre oppfølging av saken.
- At familien får tilbud om krisebearbeiding.
- Å tilby tett kontakt med familien i en periode for å gi støtte og oppfølging i en periode etter behov

4.8 Oppfølging av de andre mindreårige ved mottaket

Lederen/barne- og ungdomsansvarlig/driftsoperatør har ansvar for:

- Dersom overgrepet eller mistanken om overgrepet er blitt kjent skal mottaket tilrettelegge forholdene slik at de mindreårige fortsatt kan føle seg trygge, for eksempel ved å snakke med de mindreårige i grupper. Kall inn fagpersoner. De mindreårige må gis anledning til å uttrykke sine følelser.
- Vurdere spesiell oppfølging av mindreårige som tidligere har vært utsatt for fysiske eller seksuelle overgrep eller som av andre grunner har behov for ekstra oppfølging. Kontakt en faginstans/rådgivningstjeneste/ressurspersoner for råd.
- Diskuter oppfølging av de mindreårige med kvalifiserte fagpersoner.
- Oppfølging av personalgruppen
- Lederen av mottaket har ansvar for å:
- Sikre et tilbud om gjentatt debriefing ved behov.
- Vurdere videre opplærings- og kompetansebehov på området seksuelle og fysiske overgrep.
- Ta opp temaer som seksualitet og vold og hva som er grenseoverskridende atferd på et asylmottak.

4.9 Rapportering/etterarbeid

- I saker som omhandler seksuelle og fysiske overgrep mot mindreårige, må alle relevante opplysninger dokumenteres. Dokumenter skal oppbevares og arkiveres., (i henhold til krav i personopplysningsloven og arkivloven).
- Når saken er slutført, bør håndteringen av saken oppsummeres og evalueres både med tanke på eventuelle forbedringer av utarbeidede rutiner og for å bearbeide de følelsesmessige reaksjonene saken har medført.

4.10 Henvendelser fra media

- UDI har et ansvar for å kommunisere med media. Mottaket/driftsoperatør må sørge for å ha en plan for å svare på spørsmål da de kan uttale seg ved behov/ønske. Hvem som uttaler seg avgjøres i nært samarbeid med UDIs kommunikasjonsavdeling. Det kan som regel gis informasjon om håndtering av seksuelle og fysiske overgrep på generelt grunnlag (boforhold, betjening, eventuell undervisning i temaene osv.).
- Dersom saken er under etterforskning, er det kun politiet som skal uttale seg.

- UDI er bundet av taushetsplikt om hvem som søker asyl i Norge og andre opplysninger om asylsøkernes personlige forhold. Se for øvrig nærmere om retningslinjene for mediebesøk ved mottak og krav om samtykke på udi.no. (lenke)

5 Rutiner for utlevering av opplysninger til politiet og barnevernet om menneskehandel, vold i nære relasjoner, barneekteskap eller overgrep mot barn

5.1 Når har du plikt til å gi opplysninger til barnevernet?

Når det er grunn til å tro at en mindreårig beboer er eller vil bli utsatt for mishandling, alvorlig omsorgssvikt eller menneskehandel, har du opplysningsplikt til barnevernet. Det samme gjelder når ofre for menneskehandel har medfølgende barn. Opplysningsplikten gjelder uten hinder av taushetsplikt og uten ugrunnet opphold, og følger av utlendingsforskriften § 17-6, jf. barnevernloven § 6-4 første ledd.

Bekymringsmeldingen skal være skriftlig, og du skal bruke meldeskjemaet til barnevernet, se vedlegg til UDIs rundskriv RS 2014-015 Opplysningsplikt til barnevernet. I akutte situasjoner skal du også varsle barnevernet per telefon. UDIs regionkontor skal ha kopi av meldingen, se under.

5.2 Når har du plikt til å gi opplysninger til politiet?

Du har plikt til å gi opplysninger til politiet for å avverge visse alvorlige straffbare handlinger (se avvergeplikten i straffeloven § 196). Avvergeplikten inntreffer når det fremstår som mest sannsynlig at handlingen vil bli begått eller gjentatt. I slike tilfeller opphever avvergeplikten en eventuell taushetsplikt. Det kan medføre straffeansvar å unnlate å melde fra til politiet eller hindre andre i å melde fra.

Ved konkrete holdepunkter for at en beboer vil bli utsatt for menneskehandel, vold i nære relasjoner eller barneekteskap, skal du varsle politiet. Du skal både sende skriftlig melding og kontakte politiet per telefon. UDIs regionkontor skal ha kopi av meldingen, se under.

5.3 Når kan du gi opplysninger om straffbare forhold til politiet?

Ved begrunnet bekymring eller mistanke om at beboeren har vært utsatt for menneskehandel, vold i nære relasjoner eller barneekteskap, skal du:

- spørre om personen ønsker å varsle politiet. Du kan gi opplysninger til politiet etter samtykke fra beboeren selv eller representanten/vergen for den mindreårige.
- tilby å bistå beboeren med å anmelde forholdet. Når beboeren er mindreårig er det representanten eller lokal barneverntjeneste som har ansvar for å anmelde forholdet til politiet.

Du skal informere UDIs regionkontor hvis politiet ikke er varslet om forholdet. Regionkontoret skal vurdere å varsle politiet uten beboerens samtykke, jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 6, se skjema for anmeldelse i RS 2010-021.

5.4 Når kan du gi opplysninger til UDI?

Ved begrunnet bekymring eller mistanke om menneskehandel, vold i nære relasjoner eller barneekteskap, skal du som mottaksansatt gi opplysninger til UDIs regionkontor når:

- opplysningene er nødvendige for å legge til rette for trygt bomiljø og oppfølging av individuelle forhold i mottak. Det er ikke nødvendig med samtykke.
- bekymringen knytter seg til observasjoner på mottaket. Regionkontoret skal videreformidle opplysningene til Asylavdelingen, slik at de kan utrede saken nærmere. Det er ikke nødvendig med samtykke fra beboeren, opplysningene er gitt

av beboeren selv, og beboeren eller representanten/vergen for den mindreårige ønsker at disse videreformidles til Asylavdelingen.

- det er nødvendig å innhente skriftlig samtykke fra beboeren eller representanten/vergen. Mottaket skal bruke samtykkeskjemaet på neste side og sende dette til regionkontoret ved bruk av kryptert e-post eller post. Samtykkeskjemaet ligger også på www.udi.no.
- mottaket har varslet barnevernet og/eller politiet. Mottaksansatte skal sende kopi av meldingene til UDIs regionkontor per post eller som vedlegg til kryptert e-post. Rutiner for håndtering av overgrep mindreårige i asylmottak

I saker som gjelder menneskehandel skal det rapporteres til UDI på et eget skjema. Se vedlegg 1 til denne rutinebeskrivelsen. I øvrige saker skal du følge rutinene under.

6 Rutiner for varsling fra mottak til UDI om kriminalitet, uro og alvorlige hendelser, herunder menneskehandel, vold i nære relasjoner og barneekteskap.

Her følger rutiner for varsling fra mottak til UDI når det har skjedd alvorlige hendelser i mottak. Rutinene sier noe om i hvilke saker de skal varsles og hvordan dette skal gjøres.

Rutinene skal legge til rette for

- prioritert saksbehandling i UDI, dersom søkeren ikke har et beskyttelsesbehov
- prioritert saksbehandling i UDI, dersom særskilte forhold tilsier det, også når søkeren har et beskyttelsesbehov
- at utlendingssaken blir tilstrekkelig opplyst
- vurdering av behov for oppfølging og tilrettelegging i mottak

6.1 Hva skal det varsles om?

Mottak skal varsle UDI i saker hvor mottaket er kjent med at utlendingen

- er pågrepet, anmeldt, siktet, tiltalt, straffet eller dømt for straffbare handlinger. Det samme gjelder når utlendingen har status som mistenkt etter straffeprosesslovens regler.
- har begått kriminelle handlinger i Norge, som ikke er under slik behandling i politiet som nevnt ovenfor. Det kan være fordi det ikke er anmeldt, eller fordi saken av ulike grunner er henlagt, til tross for kjent gjerningsmann.
- kan utgjøre en trussel mot eget eller andres liv, helse, sikkerhet eller eiendom, blant annet på mottak.
- skaper uro på mottaket eller i lokalsamfunnet
- andre forhold som tilsier at UDI må varsles
- Konkrete hendelser det skal varsles om er blant annet:
- at personen utsetter andre for vold, fremsetter konkrete trusler eller har en truende atferd
- ildspåsettelse, hæverk
- uønskede seksuelle tilnærmelser, overgrep eller trakassering
- at personen mistenkes for å ha begått kriminelle handlinger i utlandet
- utgjør en fare for eget liv eller egen helse (for eksempel personer som skader seg selv)

6.2 Rutiner for varsling

Mottaket kontakter sitt regionkontor ved å sende inn skjemaet på «asylmottak.no». Flere hendelser knyttet til en beboer på samme dag kan registreres i samme skjema. I hastesaker kontakter mottaket regionkontoret på telefon, men mottaket må i ettertid fylle ut skjemaet som nevnt ovenfor, og sende det inn på «asylmottak.no». Ved selvskading må mottaket innhente samtykke fra beboeren for videreformidling til UDI.

Mottaket skal informere den berørte beboeren om varslingen og gi beboeren mulighet til å uttale seg om det som står i varslingen til UDI. Beboerens kommentar eller uttalelser kan føres på i eget felt i varslingsskjema.

7 Veileder for oppfølging av smittsomme sykdommer

7.1 Hva skal du gjøre ved sykdom hos beboere i asylmottak?

- Vurder om beboeren har behov for medisinsk hjelp. Ved akutt sykdom kontakt kommunens legevaktsentral på telefonnummer 116117.
- Ved mistanke om smittsom sykdom - det vil oftest si ved oppkast, hoste, febersykdom - kontakt smittevernlegen eller kommuneoverlegen i kommunen for rådgiving og forsøk å plassere beboeren adskilt fra de andre beboerne om mulig.

Det er ikke høyere smittevernrisiko forbundet med å være sammen med asylsøkere enn med andre som nylig har vært på reise. I utgangspunktet skiller ikke asylsøkere seg helsemessig ut fra den øvrige befolkningen. Derimot kan det utgjøre en risiko at man bor tett sammen. Derfor er det viktig at det opprettholdes en god hygienisk standard på asylmottak.

7.2 Generell informasjon om ansvar og roller

7.2.1 Kommunens ansvar

- Det er kommunehelsetjenesten i den kommunen der mottaket ligger som har ansvaret for oppfølging og eventuelle tiltak ved mistanke om smittsom sykdom.
- I alle kommuner er det utpekt en egen smittevernlege, vanligvis kommunelegen/kommuneoverlegen. Noen kommuner inngår et interkommunalt samarbeid om smittevernet, slik at én smittevernlege kan ha ansvar for flere kommuner.
- Alle kommuner er pålagt å ha en smittevernplan som en del av sin beredskap. Smittevernplanen oppdateres jevnlig og ligger vanligvis ute på kommunens nettsider.
- Ved påvisning av en smittsom sykdom er det smittevernlegen i kommunen som har ansvar for å følge opp med informasjon til ansatte og beboere, og eventuelt igangsette smitteverntiltak ved mottaket.

7.2.2 Asylmottakets ansvar

- Mottaket må være kjent med kommunens smittevernplan og hvem i kommunen som skal kontaktes ved mistanke om smittsom sykdom.
- Mottaket må også ha rutiner for forebygging og håndtering av smittsomme sykdommer. Dette inkluderer opplæring av ansatte i dette.

7.2.3 Folkehelseinstituttet (FHI)

FHI er Helse- og omsorgsdepartementet (HODs) fagorgan for smittevern. FHI har oversikt over hvilke smittsomme sykdommer som kan forekomme blant beboere i mottak. Her finner du informasjon om håndtering og varsling av utbrudd: Les mer på www.fhi.no og Råd ved utbrudd i asylmottak.